

Koşuburnu Köyü Tahtacı Türkmen Geleneksel Kadın Giyiminin Folklorik Bebek Tasarımlarına Yansıtılması

Reflecting the Tahtacı Turkmen Traditional Women's Clothing of Koşuburnu Village in Folkloric Doll Designs

ÖZET

Toplumların kültürel ve tarihi kodlarının nesillere aktarıldığı, bazı geleneklerinin yaşatıldığı el sanatları faaliyetleri turizm içinde turistik hediyelik eşya sektöründe de yerini almış ve kültürel miras ile önemli değerler kazanmıştır. Bu bağlamda Çanakkale ili Bayramiç ilçesi Koşuburnu köyü geleneksel giyim kuşam unsuru ile kültür ve sanatın sürdürülebilirliğine katkıda bulunmak amacıyla Çanakkale'yi ziyaret eden yerli ve yabancı turistler için kültürel bir değere sahip hediyelik eşya tasarımı düşünülmüştür. Bu çalışmada Çanakkale ili Bayramiç ilçesi Koşuburnu Tahtacı Türkmenlerine ait kadın giysilerinin kültür ve tarihine özgü geleneksel özellikleri çerçevesinde "kültürel hediyelik eşya" konseptine uygun tasarım, teknik, malzeme ve renk özellikleri ele alınarak folklorik bebek tasarım örneği sunulmuştur. Bu nitel çalışmada Çanakkale Tahtacı Türkmenlerinin kültürel mirası evren olarak belirlenmiş olup Bayramiç ilçesindeki Koşuburnu köyü Tahtacı Türkmenleri geleneksel kadın giyimi örneklem grubu olarak seçilmiştir. Saha çalışmalarında doğrudan gözlem yapılmış, yöre halkı ile yapılan görüşmeler, ses kayıtları ve fotoğraf çekimi ile veriler toplanmıştır. Bu çalışmanın birincil amacı; Çanakkale iline bağlı Bayramiç ilçesinin Koşuburnu köyü Tahtacı Türkmenlerinin geleneksel kadın giyimi kültürel miras kapsamında korunması ve gelecek kuşaklara aktararak yaşatılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkmen, giyim, kadın, folklorik bebek, kültür.

ABSTRACT

Handicraft activities, in which the cultural and historical codes of societies are passed down to generations and some traditions are kept alive, have also taken their place in the tourist souvenir sector within tourism and have gained important values with cultural heritage. In this context, the design of souvenirs of cultural value for local and foreign tourists visiting Çanakkale was considered in order to contribute to the sustainability of culture and art with the traditional clothing element of Koşuburnu village in Bayramiç district of Çanakkale province. In this study, an example of folkloric doll design is presented by considering the design, technique, material and color features suitable for the "cultural souvenir" concept within the framework of the traditional features of the women's clothes of the Koşuburnu Tahtacı Turkmens of Bayramiç district of Çanakkale province, specific to their culture and history. In this qualitative study, the cultural heritage of Çanakkale Tahtacı Turkmens was determined as the universe, and Tahtacı Turkmens of Koşuburnu village in Bayramiç district were selected as the traditional women's clothing sample group. Direct observations were made during field studies, and data was collected through interviews with local people, voice recordings and photography. The primary purpose of this study is; It is aimed to preserve the traditional women's clothing of Tahtacı Turkmens of Koşuburnu village of Bayramiç district of Çanakkale province within the scope of cultural heritage and to keep it alive by transferring it to future generations.

Keywords: Turkmen, clothing, women, folkloric dolls, culture.

GİRİŞ

Giyim, bir toplulum kimliğini, inancını, gelenek ve göreneklerini, sanatını ve zanaatını aktarmada kullanılan önemli bir maddi kültür unsuru haline gelmiştir. Toplumların yaşadıkları coğrafi ortamlar, kültürel yapıları, geçim kaynakları ve inançları gibi birçok etmen geleneksel giysilerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Geleneksel giyim kuşam biçimleri toplumların kültürel zenginliği hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamıştır. Geleneksel Türk giyim kuşam biçimleri köklü ve zengin bir geçmişe dayanmaktadır. Geleneksel Türk giyim kuşam biçimini en içten dış

Gülşah Polat ¹
Hilal Bozkurt ²
Mitat Kandemir ³

How to Cite This Article

Polat, G., Bozkurt, H. & Kandemir, M. (2024). "Koşuburnu Köyü Tahtacı Türkmen Geleneksel Kadın Giyiminin Folklorik Bebek Tasarımlarına Yansıtılması" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:3; pp:477-485. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10903447>

Arrival: 06 February 2024
Published: 31 March 2024

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi 4077 numaralı Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu Başkanlığı tarafından desteklenmiş olup, Uluslararası Türk ve Dünya Kadınları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Çanakkale, Türkiye ORCID: 0000-0001-7963-6172. ROR ID: <https://ror.org/05rsv8p09>

² Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Çanakkale, Türkiye. ORCID: 0000-0002-9886-1233. ROR ID: <https://ror.org/05rsv8p09>

³ Öğr. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, El Sanatları Anabilim Dalı, Konya, Türkiye, ORCID: 0000-0002-6602-4895. ROR ID: <https://ror.org/045hgzm75>

doğru sıraladığımızda kat kat bir giyim biçimi göze çarpmakta olup, iç gömlek, cepken, üç etek, hırka, şalvar, başlık, kuşak, önlük ve kaftandan oluştuğunu görmekteyiz. Anadolu'da geleneksel giyim kuşam biçimleri yöreden yöreye değişim göstermiş, birbirinden zengin kültürel miras unsuru olarak günümüze kadar devam etmiştir.

Bu çalışmada geleneksel giyim kuşam biçimleri açısından zengin bir kültürü temsil eden, Çanakkale yöresinde yaşayan Orta Asya'dan Anadolu'ya göç etmiş, Tahtacı Türkmenlerinin giyim kuşam özellikleri incelemeye alınmıştır. Bayramiç ilçesine bağlı Koşuburnu köyünde yaşamlarını sürdüren Tahtacı Türkmenleri geleneksel kadın giyimi, bu araştırmanın örneklem grubu olarak belirlenmiştir. Tahtacıların giyim kuşamları oldukça zengin olmasına karşın Koşuburnu köyünde yöre halkı tarafından korunamamış ve kaybolmaya yüz tutmuştur. Günümüze modernleşmiş biçimleri ile geleneksel kadın giysi özelliklerini kısmen yansıtan giyim biçimleri sadece özel günlerde giyilmekte ve gençler tarafından fazla tercih edilmediği görülmüştür. Elde edilen bilgilere göre, Tahtacı Türkmen geleneksel kadın giyiminde tasarım ve materyal açısından bazı farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla; Giysi tasarım biçimlerini yerini korumakla birlikte, dönemin koşullarına uygun olarak malzemeler seçilmeye başlanmıştır. Çünkü yöre kadınları, geçmişte üretilen kumaş ve süsleme malzemesini yeniden üretmemektedir. Bu nedenle giysinin oluşturulmasında pul ve boncuk malzemesinin yanı sıra hazır saten ya da işlemeli kumaşlar kullanılmaya başlanmıştır. Koşuburnu köyünde yaşayan Tahtacıların kültürel mirasına yönelik literatürde rastlanan önemli kaynaklardan biri olan Aça'nın (2014:1) çalışmasında Koşuburnu köyünün düğün ve Hıdırellez etkinliklerini araştırarak yöreye ilgili kültürel bilgilere yer verdiği görülmüştür. Tahtacı Türkmenleri Kaz dağlarına gelirken beraberinde Orta Asya'nın kültürel mirasını da taşımışlardır. Koşuburnu köyü, Çanakkale ilinin Bayramiç ilçesine bağlı olup Kaz Dağları Türkmenlerinin yaşadığı yerleşim yerlerinden biridir. Aynı zamanda Koşuburnu Türkmenleri yaşamlarının bir parçası olarak sürdürdükleri gelenekleriyle iki belgesele konu olmuştur (Aça, 2014: 1). Aça'nın da belirttiği üzere Koşuburnu köyünde yaşayan Tahtacı Türkmenlerin zengin kültüre sahip oldukları bir gerçektir. Bu nedenle günümüzde özel günlerde ve eskiden ise gündelik yaşamda tercih ettikleri giyim kültürü yaşatılarak gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Bu çalışmada, Koşuburnu köyünde yaşayan Tahtacı Türkmenlerin geleneksel kadın giyim kültürü incelenerek gelecek kuşaklara aktarılması ve yaşatılması adına "Folklorik Bebek" tasarımlarının yapılması ve yöre halkına ekonomik bir gelir kaynağı yolunun açılması amaçlanmıştır.

Amaç ve Kapsam

Bu çalışmanın birincil amacı; Çanakkale iline bağlı Bayramiç ilçesinin Koşuburnu köyü Tahtacı Türkmenlerinin kültürel zenginliklerinden biri olan geleneksel kadın giyim-kuşam biçimlerinin kültürel miras kapsamında korunması ve gelecek kuşaklara aktararak yaşatılması olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, saha çalışması yapılarak elde edilen veriler ışığında, Koşuburnu köyü Tahtacı Türkmenlerin geleneksel kadın giyim kuşam biçimlerinin gelecek kuşaklara aktarılması ve tanıtılması önem arz etmektedir. Ayrıca, toplanan verilerin incelenerek, folklorik bebek tasarımlarına uyarlanması ve yöre halkına buna yönelik eğitimlerin verilmesi ise araştırmanın bir diğer önemli hedeflerindedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tahtacı Türkmen Kültürüne Ait Genel Bilgiler

Kültür, toplumların yapısını oluşturan dinamikleri bir araya getiren unsurlar olarak karşımıza çıkmıştır. Bu dinamikler siyasi, ekonomi, coğrafi, eğitim, sosyal, gelenek ve görenekler, sanat ve daha birçok unsuru içinde barındırmıştır. Toplumların kültürel miras taşıyıcı özelliğine sahip giyim kuşam özellikleri ise kültür dinamiklerin içinde önemli bir yere sahip olmuştur. Maddî kültürün bir parçası olarak giyim kuşamın, kadın ya da erkek giyimi fark etmeksizin geçmişten günümüze ulaşan ve halen kullanıla gelen geleneksel giysilerde bir gönyeğin ya da üç eteğin geleneksel olarak dokunan yöresel kumaşlardan yapıldığı pek çok çalışmada görülmüştür. İnsanlar kendi dokudukları doğal kumaşlara giyimlerinde yer vermişlerdir. Ayrıca giyimde kullanılan başlıklardaki süslemeler, yazmalardaki motifler oyalar ile ayağa giyilen deri ayakkabı/ çarıkların veya yün çorapların da el sanatı ürünleri olduğu unutulmamalıdır. Ancak zamanla değişen ve gelişen teknolojiye bağlı olarak kullanılan malzeme ve teknikler değişkenlik gösterebilmektedir. Günümüzde değişen şartlara karşın Anadolu'nun farklı yörelerinde hala geleneksel giyim kuşam kültürüne rastlamaktayız. Bu bağlamda geleneksel giyim kuşamları açısından Ege ve Akdeniz Bölgelerinde yaşayan Tahtacılar oldukça önemlidir. Tahtacılar, genellikle Ege ve Akdeniz bölgelerinde, ormanlık alanlarda yaşayan Türkmen topluluğudur (Yolcu, 2020; akt. Ölçücü, 2021: 22).

Türkiye'de bulunan Tahtacı Türkmenlerinin sayısının 300.000'den fazla olduğu ifade edilmektedir (Kuşçi, 2021: 24). Tahtacıların geçim kaynakları genellikle ağaç ve orman işçiliği olmuştur. Günümüzde düzenli hayata geçen Tahtacı Türkmenlerinin bir kısmı toprakla uğraşırken, bir kısmının ise farklı geçim yolları ile geçimlerini sağladığı görülmektedir (Çıblak Coşkun, 2013: 34). Tahtacılar, farklı kaynaklarda Tahtacı ismi yazılı olarak ilk kez on altıncı yüzyılda "Cemaat-ı Tahtacıyan" olarak görülmüştür ve daha sonrasında Ağaçeri isminin geçmemesi, bu iki

topluluğun aynı topluluktan gelme ihtimalini düşündürmüştür (Çağatay, 1997; akt. Ölçücü, 2021: 669-670). Gülten araştırmasında (2020: 143) Tahtacıların kendine has yaşam şekilleri ve dini inanışlarıyla dikkat çektiğini ifade etmiştir. Baha Said, Yusuf Ziya Yörükân ve Faruk Sümer gibi Tahtacılarla ilgili çalışmalar yapan yerli araştırmacıların onlara ait köken arayışına Türk tarihinden itibaren girdikleri görülmektedir. Sümer'in; Ağaçeri olarak bilinen kişilerin, Tahtacıların torunları olabileceği iddiasının, bazıları tarafından kabul edilmekte olduğunu belirtmiştir. Türkiye'deki ilk Tahtacı Türkmenlere yönelik çalışmaları 1900'lü yılların başında Köprülüzâde Mehmet Fuad, Süleyman Fikri, Baha Said, Hâmid Sâdi, Yusuf Ziya Yörükân gibi isimler öncü olmuş, daha sonra hem topluluk mensubu olan (Rıza Yetişen gibi) hem de tahtacıların arasında yaşayan Abdurrahman Yılmaz, Taha Toros adlı kişiler tarafından çalışmaların yapıldığı da bilinmektedir. Ayrıca Murat Küçük, Veli Asan, İsmail Engin, Nilgün Çıblak vd. gibi farklı araştırmacıların da 1990'lı yıllardan sonra Tahtacılar ile ilgili çalışmalar yaptığı da görülmüştür. Bu sayede de topluluk daha da tanınır hale gelmiştir (Çıblak, 2005: 27-30). Ziya Gökâl, 1923 yılında yayınlanan Türk Tôresi adlı kitabında Tahtacı Türkmenlere ilk kez değinmiştir. Kitabında ağacın Türk kültüründeki önemine dair bilgiler verdikten sonra, Oğuz birliğine katılmış "Ağaç-eri" adında bir Türk boyunun olduğunu ve bu topluluğun Anadolu'ya Oğuzlarla beraber geldiklerini ifade ederek Tahtacı olabileceklerini ifade etmiştir (Ziya Gökâl, 1990; akt. Çıblak, 2013: 39-40). Mecek (2014: 43) Akdeniz bölgesinde Serik yöresinde yaşamlarını sürdüren Tahtacılarla yönelik araştırmasında Tahtacıların başta Güney ve Batı Anadolu olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde ağaç işleriyle ilgilenen; günümüzde ise düzenli yaşama geçmiş Türkmen boyu olduğunu belirtmiştir. Şenyayla (2020) çalışmasında tarih boyunca toplumsal ilişkileri anlamak için oldukça dikkate değer olan dini ve kültürel miras kavramlarının, modern dünyanın farklılaşan yapıları olarak karşımıza çıktığını belirtmektedir. Toros Dağları'nda yüzyıllardır devam eden konar-göçer geleneğin kökeni Orta Asya kültür coğrafyasına dayanmaktadır. Orta Asya'dan günümüze kadar gelen süreçte bu kültür aktarımının bir parçası olduğu aşikârdır. Bu kültürün akışını sağlayan geleneksel yapı gerek kıyafet, gerekse yeme içme alışkanlıklarına kadar çok yönlü bir yapıyı teşkil etmektedir (Çabuk ve Konuk, 2023: 1066-1077).

Demirel Akgül (2019) Bayındır ilçesindeki Üsküdarlı Tahtacılarla yönelik çalışmasında; günden güne giderek azalan sayıları olmasına rağmen, kendilerine ait çevresel sınırlar içinde geleneksel yaşam biçimleriyle yaşamlarını sürdüren toplumlardan birinin de Bayındır İlçesi'ndeki Üsküdarlı Tahtacı Türkmenleri olduğunu ifade etmektedir. Türk kültürüne ait maddi unsurlar arasında olabileceği düşünülen Üsküdarlı Tahtacı Türkmenleri Kadın giysilerinin geleneksel değer ve özelliklerinin herhangi bir kayba uğramadan kayıt altına alınmasını ve belgelendirilmesini amaçladığını belirtmiştir. Mutlu (2011) ise çalışmasında, günümüzde Balıkesir ve yöresi Tahtacılarının Kaz Dağları'nın eteklerinden Toroslara kadar uzanan bir sınır içerisinde yaşamlarını sürdürmesinin yanı sıra, bu sınırlar içerisinde Batı Anadolu dağlarının ve yaylalarının da Tahtacı Türkmenlerine bir yaşam alanı sağladığını ifade etmiştir. Tahtacılar, geçimlerini sağlayabilmek için bir uğraş haline getirdikleri mesleklerinden dolayı genellikle orman içini tercih etmişlerdir. Buna göre Tahtacı Türkmenlerin genellikle Akdeniz ve Ege bölgelerinde yaşadıkları görülmektedir. Çanakkale yöresindeki Tahtacılar, yöre halkı tarafından "Türkmen" olarak adlandırılmakta aynı zamanda kendileri de bu adı tercih etmektedir. Genellikle dağlık ve ormanlık alan içerisinde bulunan Tahtacı köylerinde geçim tarım ve hayvancılık ile sürdürülmektedir. Ancak günümüzde farklı nedenler ile ormancılık yapılamamaktadır. Ayrıca Çanakkale yöresinde Tahtacı Türkmenlerine ait 30 kadar köy ve köy altı yerleşmesi bulunduğu da bilinmektedir. Bu yerleşim yerlerindeki genç/yetişkin nüfusun yaşamlarını idame ettirebilmeleri için düzenli bir gelire ihtiyaç duyması, hem çeşitli resmî kurumlara ve eğitim birimlerine yakın olma düşüncesinden dolayı il ve ilçe merkezlerine göçler kaçınılmaz olmuştur. Bu da Tahtacı köylerinde yaşayan nüfusun azalmasına ve hanelerin zamanla birer birer kapatılmasına neden olmaktadır (Ölçücü, 2021: 176).

Uluocak ve Aslan (2012: 116) ise çalışmalarında, Tahtacıların Çanakkale'de grup içi ve dışı değerlendirmelerde bir üst kimlik ifadesi olan "Türklük" kavramıyla kendilerini tanımladıklarını; aynı zamanda "Yörük" olarak nitelendirilen topluluklarla benzer yönlerinin olduğunu ifade etmiştir. Bu bölgede yaşayan Tahtacıların diğer yörelerdeki Tahtacı Türkmenler gibi kültürel miras açısından oldukça zengin oldukları da apaçık ortadadır. Bu kültürel mirasın da korunması önemlidir. Çünkü Kültürel miras, kimliğimizi, kültürümüzü, tarihimizle ilgili somut ve soyut değerlerin tümünü yansıtan bir olgudur. Tarihi kent ve tarihi dokular, kültürel anlamda yapılmış peyzajlar, anıtsal yapılar, arkeolojik alanlar ile dans, dil, gelenek, müzik, giyim, ritüeller gibi halen yaşayan ancak somut olmayan değerler de kültürel mirası oluşturmaktadır (Tas ve Öksüz Kuşçuoğlu, 2017: 60). Tahtacı Türkmenlerine ait literatür taramasında farklı yörelerdeki Tahtacıların kültürel miras değerleri araştırılmış hatta giyim kuşam özellikleri incelendiği tespit edilmiştir. Çanakkale yöresine Tahtacı Türkmenlerin kültürel mirasını inceleyen kaynaklarda giyim kuşam özelliklerinde kısmen de olsa yer verildiği görülmektedir. Tahtacıları araştıran Çılgın (2015: 187) çalışmasında, Bayramiç'in Karıncalı ve Çiftlikdere köylerindeki sazanderler ile görüşmüş ve dini törenlerinde giydikleri giysiler için yaptığı anlatımda "toplum içerisinde oldukça önemli bir konuma sahip olan Sazanderin davranışlarında dikkatli olması ve örnek olması gerektiği, dolayısıyla kıyafet konusunda da özellikle

topluluğa örnek olabilecek bir titizlikle giyinmesi gerekliliği belirtilmektedir. Ayrıca Tahtacı geleneğini ve kültürünü yansıtan bu kıyafetler ve kıyafetlerin temizliği de çok önemlidir”

Çanakkale Halk Kültürü adlı çalışmalarında Yolcu ve Dinç (2018: 238) Çanakkale yöresindeki etnik kimliklerin kültürel zenginliklerini genel olarak incelemiş ve bu incelemede Tahtacıların giyim kuşamlarına genel olarak değinmiştir. “Tahtacı Türkmenlerindeki kadın giyiminde birtakım farklılıklar göze çarpmaktadır. Özellikle düğünlerde ve cem törenlerinde kadınlar "kölçek" adı verilen "don, önlük, köynek ve üç etek" isimli parçalardan oluşan "deyre-değre" takımını giymektedirler. Kadınların evli olup olmadıkları da giyimlerinden ayırt edilebilmektedir. Genellikle başa yapılan süslemelerden kadının evli veya bekâr olduğunun anlaşıldığı Tahtacı Türkmenlerinde, evlenmemiş kızlar başlarına “pullu çember” takarlarken, evli kadınlar ise keten bezinden “baş” yaparlar. Baş süslemelerinde bir başka unsur “çeki” denilen alın süslemesidir. Kadınların evli veya bekâr oluşları, doğum yapıp yapmadıkları çekiye işlenen eklentilerle de anlaşılmaktadır. Sözcüleri, yeni doğum yapan Tahtacı kadınlarına kırmızı ipekli bir beze nazarlık dikilmesi suretiyle alınına bağlanan çeki, lohusanın kırkı çıkıncaya kadar alınında tutularak kadının lohusa olduğu, kırkının çıkmadığı mesajını karşı tarafa vermektedir. Yörede ayrıca Yörük ve Türkmen gelinlerine “kepez” denilen ve renkli çemberlerden yapılan baş süslemeleri de yapılmaktadır (Yolcu ve Dinç, 2018: 238). Literatür taramasında ulaşılan kaynakların Tahtacı Türkmenlerine yönelik kültürel, sosyolojik, ekonomik, inanç, gelenek ve görenekler, giysilerin anlamları gibi birçok konuda değerli bilgiler sundukları tespit edilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, etnografik yöntem kullanılmıştır. Etnografik yöntem, kültürel kodları analiz etmeye çalışan bir yöntemdir. Etnografik yöntem, araştırmacı tarafından aynı kültürel normlara sahip bir topluluğun değer yargılarını, davranış şekillerini, inanç sistemlerini ve daha fazlasını ifade eden nitel bir desendir (Harris, 1968: 52). Etnografik araştırma yöntemi daha çok katılımcı gözlem yolu tercih edilerek, araştırmacının insanların gündelik yaşamlarına dâhil olduğu ve gözleminde grup katılımcılara yer vererek, kendileriyle görüşme gerçekleştirdiği, gruplara dair geniş çaplı gözlemleri kapsamaktadır. Çalışmada yöre halkının kendi doğal ortamlarında 3 ay aralıklarla köyün konumu, coğrafi yapısı, nüfusu, geçim kaynakları, kültürel zenginlikleri, giyim kuşam biçimleri, inançları, sosyolojik yapıları gibi kültürel kodları analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma kapsamında ilk olarak, Çanakkale ili Tahtacı Türkmenlerinin yaşadığı bölgeler tespit edilmiştir. Çanakkale ili Bayramiç ilçesine bağlı Koşuburnu köyü Türkmenleri geleneksel kadın giysileri örneklem grubu olarak seçilmiştir. Koşuburnu köyünün seçilmesinin nedenlerinden biri köyün çok göç vermemiş olması, bugüne kadar kendi yörelerinden kişilerle evliliklerin gerçekleştirilmesi ve bu nedenle kültürel açıdan daha homojen bir yapıya sahip olmaları, geleneklerine bağlı yaşam sürmeleri olarak açıklanabilir. Bu nedenle yöre halkından gönüllü katılan ve özellikle 40-70 yaş aralığındaki toplam 15 kişi araştırma kapsamına alınmıştır. Ortalama yaş aralığı 40-70 olarak seçilmesinin nedeni yeni neslin kültürel değerleri hakkında daha az bilgi sahibi olmaları ve artık geleneksel giyim kuşam biçimlerini çok benimsememeleri bir neden olarak gösterilebilmektedir.

Verilerin Toplanması

Etnografikler, çeşitli veri toplama tekniklerini genellikle bir arada kullanmaktadırlar. Bunlar derinlemesine görüşmeler, gözlemler, içerik analizleri olabileceği gibi, bir etnograf için yaşanan analize dâhil etmektedir (Cresswell, 2018: 95). Bu çalışmada, veriler gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular ile toplanmıştır. Verilerin toplanması için Koşuburnu köyünde saha çalışması yapılarak yöre halkı ile görüşmeler sağlanmış ve kendilerinin izni ile ses kayıtları alınmıştır. Kültürel etkinliklerinde bulunularak özel günlerde giyilen giyim kuşam özellikleri ve diğer kültürel unsurlar araştırmacılar tarafından doğrudan yörede gözlemlenmiş fotoğraflanmış ve kayıt altına alınmıştır. Bu bağlamda elde edilen veriler araştırmanın sonuçlarını ortaya koymak üzere toplanmıştır. Araştırmada örneklem grubu hakkında toplanan veriler literatüre katkı sağlayacak birincil kaynak niteliğini taşıyacaktır.

Verilerin Analizi

Nitel çalışmaların dayandığı yaklaşımlara göre bütün, parçaların toplamından daha fazlasını ifade etmektedir. Bundan dolayı nitel araştırmalarda sosyal olgular parçalara ayrılmadan bir bütün olarak analiz edilmektedir. Her biri kendine özgü olan olgular kendi bağlamlarından soyutlanmadan bütüncül bir şekilde incelenmektedir (Göncü Şavran, 2009: 86). Bu kapsamda araştırma süresince veriler toplanırken belirli aralıklarla yöre halkı ile bölgede doğal ortamda görüşmeler yapılmış, gözlemler ile deneyimler yaşanmıştır. Toplanan veriler araştırmacılar

tarafından derinlemesine analiz edilmek üzere gruplandırılmıştır. Bütünden parçaya gidilerek öncelikle yöre halkının yaşam koşulları, kültürel yapıları, sosyolojik yapıları, inançları gibi kodlar oluşturulmuş, geleneksel giyim kuşam biçimleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Özellikle inanç ve kimlik kavramının geleneksel giyim kuşam biçimlerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Kadın giyim kuşam biçimindeki geçmişten günümüze kadar olan değişimi bu kavramlar ekseninde analiz edilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Folklorik bebek tasarımları oluşturulurken geleneksel kadın giysi biçimlerinin orijinal halleri dikkate alınmıştır. Daha az pullu ve kumaş olarak ise pamuklu dokuma, kadife, ipek kumaşlar kullanılmıştır. Renk olarak Tahtacı Türkmenlerin en sık kullandıkları, kırmızı, yeşil, mavi, sarı tonları gibi canlı renkler tercih edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalar doğal ortama duyarlı çalışmalar oldukları için, çalışma sahasında kişiler ile yüzyüze görüşmeler gerçekleştirilmesinden dolayı araştırmacı- katılımcı aktif bir pozisyondadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 42-43). Bu bağlamda araştırmacılar tarafından yar yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda yöre halkına araştırmacının amacına uygun sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda soruların verilen yanıtlarla birlikte şekillenmesi de öngörülmüştür. Görüşmeye katılan katılımcılar gönüllük esasına göre katılım sağlamış olup, 10 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplamda 15 katılımcı ile görüşme sağlanmıştır. Bununla birlikte yörede yapılan kültürel etkinliklerde (cem töreni, düğün, Hıdırellez vb.) araştırmacılar tarafından doğrudan gözlem yapılmış, notlar tutma, fotoğrafların çekimi, ses kayıtları gibi teknikler kullanılarak toplanan veriler belgelendirilmiştir.

BULGULAR

Çanakkale'de Bayramiç ilçesine bağlı Koşuburnu köyünde Orta Asya'dan gelen Oğuz Türklerinin gelenek ve göreneklerini hala koruyup yaşatmaya çalışan Tahtacı Türkmenlerin kültürel miras zenginliklerinden biri olan geleneksel kadın giyim kuşam biçimleri bu araştırma kapsamına alınarak gözlemlenmiştir. Tahtacı Türkmenlerin Kültürel miras unsuru olan geleneksel giyimin sürdürülebilirliğini sağlamak adına saha çalışması yapılarak doğrudan gözlem yoluyla incelenmesi ve görüşmeler gerçekleştirilerek verilerin toplanması sağlanmıştır. İkinci bölümde ise Koşuburnu Tahtacı Türkmenlerinin geleneksel kadın giyim özellikleri dikkate alınarak aslına uygun olarak tasarımları yapılarak ahşap iskeletler üzerine folklorik bebekler yapılmıştır. Üçüncü bölümde araştırmacılar tarafından yöre halkına bu folklorik bebeklerin üretimi için eğitim verilmiştir. Bu sayede yöre halkında kültürel miras bilincinin oluşturulması, kaybolmaya yüz tutmuş ve değişikliklerin yapıldığı geleneksel giyim kuşamın korunmasına yönelik bir farkındalık kazandırılması ve Tahtacı Türkmen giysilerinin gelecek nesillere aktararak sürdürülebilir hale geleceği düşünülmektedir. Tasarımının yapılması ve yöre halkına öğretilmesi yöre halkına ek ekonomik gelir kaynağı yaratılması ve kültürel mirasın devamlılığı için önem arz eden geleneksel giyim kuşam biçiminin sürdürülebilirliğini sağlayarak korunmaya alınması ve yaşatılması hedeflenmiştir. Araştırmaya öncelikle Koşuburnu köyünde yaklaşık 4 ay süren saha çalışması ile başlanmıştır. Köyde yaşayan yöre halkı ile görüşmeler yapılmış, giysilerin kalıp, kumaş, renk ve süsleme- aksesuar özellikleri ve geçmişten günümüze olan değişimi kaydedilmiştir.

Fotoğraf 1: Koşuburnu Köyü Tahtacı Türkmen kadın giysi örnekleri

Kaynak: Fotoğraf, yazar tarafından çekilmiştir.

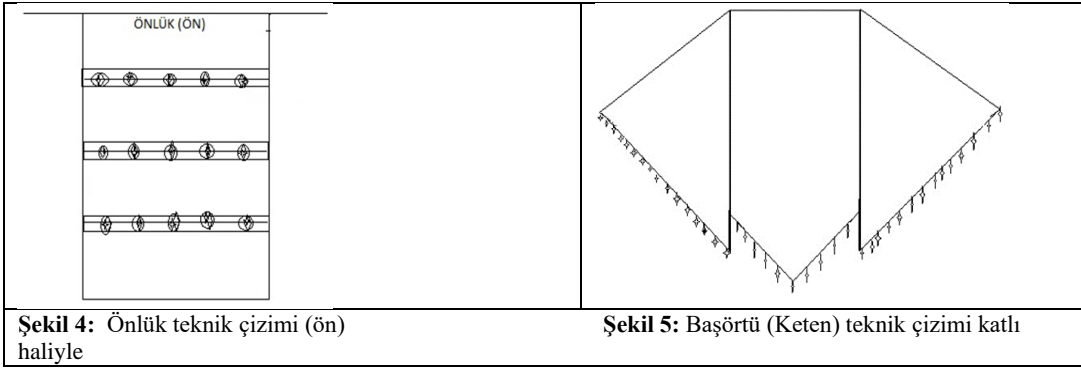
Fotoğraf 2: Ahşap Bebek İskeleti Örnekleri

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Üretimi tamamlanan iskeletler üzerine yöreye ait giysi özellikleri dikkate alınarak uygun giysi kalıpları çıkartılmıştır. Kalıplar kumaşlara yerleştirilerek kesimi yapılmıştır. Geleneksel giysilere ait teknik çizimler Tablo 1 'de sunulmuştur.

Tablo 1: Folklorik bebek tasarımları için oluşturulan giysi teknik çizimleri

<p>Şekil 1: Gönyek ön-arka ½ beden teknik çizimleri</p>	
<p>Şekil 2: Şalvar ön-arka beden teknik çizimleri</p>	
<p>Şekil 3: Üç Etek ön-arka ½ beden teknik çizimleri</p>	

Şekil 4: Önlük teknik çizimi (ön haliyle)

Şekil 5: Başörtü (Keten) teknik çizimi katlı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Tablo 1’de yer alan temel giysi kalıpları ahşap bebek ölçülerine göre çıkarılmış olup, kumaşlara yerleştirilerek kesimleri yapılmıştır. Gönyek uzun kollu, kuş eklemeli, V yaka oyuntulu ve diz hattına kadar uzanmaktadır. Üç etek önden açık olup ayak bileklerine kadar uzanmaktadır. Üç etek kol formu gönyek kol formu ile aynı biçime sahip özellik taşımaktadır. Şalvar belde ve ayak bileklerinde büzgülü ağ kısmı düşüktür. Giysilerin giydiriliş sıralaması dikkate alınarak ilk olarak iç gönyek, şalvar ve üç etek dikimleri yapılarak ve numune tasarımı yapılan ahşap bebek iskeleti üzerine giydirilmiştir. Giysiler makine dikişi ve elde dikiş yöntemleri ile birleştirilmiştir. Gönyek kumaşı beyaz pamuklu poplin kumaş, şalvar ve üç etek kumaşı kırmızı Abraham kumaş (ters yüzü kullanılmıştır) önlük kumaşı yeşil tonlu pamuklu keten kumaş kullanılmıştır. Süsleme olarak gönyek etek ucunda gipür, etek kısmında ve yaka kenarında pul tercih edilmiştir. Önlük üzerine yine pul işleme yapılmıştır. Başlık keçeden yapılmış yine başlık üzerine pul şeritler kullanılmıştır. Giysiler saha çalışmasında ulaşılan mevcut Tahtacı Türkmen kadın giysisinin biçimsel ve süsleme özelliklerine dikkate alınarak göre uyarlanmıştır.

Fotoğraf 3: Gönyek-şalvar ve üç etek üretim aşamaları

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Fotoğraf 4: Numune Örneği

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda numunesi yapılan folklorik bebek üretimi için Koşuburnu köyünde ikamet eden ve eğitime gönüllü olarak katılan totalde 15 kişiden oluşan gruba yaklaşık 2 ay aralıklı olarak eğitim verilmiştir. Eğitim süresince kişilere dikiş tekniği, bebek iskeletini dikkate alarak kalıpların çıkarılması, kumaş kesimlerinin yapılması, dikim aşaması ve giysinin ahşap iskelete giydirilmesi öğretilmiştir. Giysi giydirme işlemleri tamamlayan

kişilere süsleme örnekleri gösterilmiş ve giysiler Tahtacı Türkmen kadın giyimine uygun şekilde yapılması belirtilmiştir. Eğitim sırasında karşılaşılan zorluklar ve aksaklıklar ise yöre halkının tarımla uğraşmaları nedeniyle eğitim planlamasında esneklikler yapılmıştır. Bununla birlikte dikiş makinesi yerine yöre halkının elde dikiş tekniğini tercih etmeleri giysi dikim sürelerini uzatmıştır. El emeği olan geleneksel giysilerin üretilmesi ve geleneğin yaşatılması kültürel mirasın korunması yöre halkı tarafından oldukça önemsenerek çalışmalar sürdürülmüştür. Folklorik bebek tasarımı eğitimine erkek ve kadın genç ve yaşlı olmak üzere katılım gösterilmiştir. Eğitim aşamaları aşağıdaki fotoğraflarda verilmiştir.

Fotoğraf 5: Folklorik Bebek Üretimi Eğitimi

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Fotoğraf 6: Folklorik Bebek Üretimi Eğitimi

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Fotoğraf 7: Yöre Halkının Yaptığı Örnek Folklorik Bebek Tasarımları

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, etkisini yitirmeye başlayan kültürel ve yerel tercihlerin yerini kapitalizmin üretim ve pazarlama anlayışının aldığı görülmektedir. Bu etkinin tüm gelenekleri etkilediği gibi yöresel giyim biçimlerini de etkilediğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda, Koşuburnu Köyü Tahtacı Türkmen kadınlarının yerel kıyafetlerine yönelik yapılan araştırmanın oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Konuya ilişkin araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen doğrudan gözlem ve görüşmelerden elde edilen veriler ışığında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- ✓ Koşuburnu Tahtacı Türkmenlerinin geleneksel kadın giysilerinde yer alan kalıp, dikim, süsleme, kumaş ve renk özellikleri tespit edilmiş ve teknik çizimleri yapılmıştır.
- ✓ Geleneksel giyim kuşam özelliklerine bağlı kalınarak folklorik bebek tasarımları için, örnek ahşap bebek iskeleti hazırlanmış, giysi numunelerin hazırlanması ve giydirilmesi sağlanmıştır.
- ✓ Yöre halkı ile yaklaşık 2 ay süren eğitimler sonunda yöre halkının ortaya çıkardığı 25 adet folklorik bebek tasarımları araştırmacılar tarafından değerlendirilmiş gerekli eklemeler yapılarak nihai tasarıma kavuşturulmuştur.

✓ Ortaya çıkan folklorik bebek tasarımlar, yöre halkına kültürel anlamda bir farkındalık sağlamıştır.

Araştırmada sonuçlarla bağlantılı olarak aşağıdaki önerileri sunmak mümkündür:

Çanakkale ili tarihi ve taşıdığı kültürel özellikleriyle önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenle kentin sahip olduğu kültürel mirasın korunması ve geleceğe aktarılması oldukça önemlidir. Ancak konuyla ilgili çalışmalar ne yazık ki yeterli durumda değildir. Bölgede kültürel miras niteliğinde olan ve kaybolmaya yüz tutan geleneksel giyim kuşam, aksesuar, halı-kilim gibi unsurların yer aldığı bir etnografik müzenin olmaması dezavantajdır. Dolayısıyla geniş kapsamlı bir etnografik müzenin yapılması bölgeyi tanıtıcı özelliği sayesinde hem turizm açısından hem de kültürel mirasın korunması açısından önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Aça, M. (2014). Kaz Dağları'nın Eteklerinde Bir Türkmen Köyü: Koşuburnu, *Alevilik Araştırma Dergisi*, Yaz/Summer 2014, Sayı/Volume 7, s.1-13.

Cresswell, J. W. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. (Çev: M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çabuk, Cihan Ü. Ve Konuk, M. (2023). Karaman Halk Oyunları Ve Yöresel Kıyafetleri Üzerine Bir İnceleme, *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 16, (32), s.1063-1087.

Çıblak, Coşkun, N. (2013). Tahtacılar ve Tahtacı Ocaklarına Bağlı Oymakların Yerleşim Alanları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 68, s.33-54.

Çıblak, N. (2005). Mersin Tahtacıları, Halkbilimi Araştırması. Ankara: Ürün Yayınları.

Çılgın, S. (2015). Çanakkale Tahtacı Türkmenlerinde Sazanderlik Geleneği, Uluslararası Müzik Sempozyumu "MÜZİKTE PERFORMANS".

Demirel Akgül, N. (2019). *Gelenekli Bir Yaşam Örneği "Tahtacı Türkmen Giysileri"*, Ankara: İksad Publishing House.

Gönç Şavran, T. (2009). Sosyolojide nicel ve nitel araştırma yöntemleri. N. Suğur (Editör), Sosyolojide araştırma yöntem ve teknikleri içinde (ss. 79– 96). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Gülten, S. (2020). Kökler ve Dallar: Tahtacı Alevilerinin Menşei ve Tahtacı Cemaatleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 95, s.143-67.

Hazar, E. (2020). *Edremit Doyran Folkloru Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halk Bilimi Anabilim Dalı, İzmir.

Mecek, S.(2014). *Serik Yöresi Tahtacı Alevilerinin Halk Bilgisi Ürünleri Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Afyon.

Mutlu, K. H. (2011). Balıkesir Ve Batı Anadolu Yöresi Tahtacı Türkmenleri, *International Periodical For The Languages, terature and History of Turkishor Turkic Volume 6(1), Winterp.* pp.1557-1566.

Ölçücü, H. Ç. (2021). Çanakkale Tahtacılarının Dil Özellikleri Üzerine. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 6, s.174-184.

Şenyayla, G. (2020). Tahtacı Toplulukları Üzerine Bir Araştırma: Antalya İli Örneği, *Journal of Sociological context*, 2020, 1(1), s.42-53.

Uluocak, Ş. Ve Aslan, C. (2012). Çanakkale Yöresi Yörüklerinin "Türkmen" Algısına Yönelik Bir Saha Çalışması, *folklor/edebiyat*, 18, (70), 2012/ 2.

Tas, M. ve Öksüz Kuşçuoğlu, G. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2 (1), s.58-67.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yolcu, M. ve Dinç, M.A. (2018). *Çanakkale Yöresi Halk Kültürü*, Çanakkale: Paradigma Akademi.

Kaynak kişi:

Gümüş, Bektaş. (1966), Çanakkale, Bayramiç İlçesi Koşuburnu Köyü Muhtarı (Görüşme Tarihi: 20.05.2022-10.02.2023).